

Kaynak gösterme / How to cite this article:

Aday, H., & Meydan, A. (2023). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihi çevre farkındalıklarının incelenmesi. *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 85-107. doi: 10.38122/ased.1202981

Makale Geçmişi / Article History

Alındı (Received): 11/11/2022

Kabul edildi (Accepted): 19/06/2023

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Tarihi Çevre Farkındalıklarının İncelenmesi

Hatice ADAY¹Ali MEYDAN²

Özet

Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihi çevre farkındalıklarının incelenmesi amaçlanmıştır. 2021-2022 eğitim öğretim yılında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi sosyal bilgiler öğretmenliği bölümüne devam eden 82 öğretmen adayıyla yapılan araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması desenine uygun olarak yürütülmüştür. Araştırmaya katılım sağlayan öğrenciler kolay uygulanabilir örneklem yöntemine göre seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak açık uçlu soru formu kullanılmıştır. Soru formu ile elde edilen veriler betimsel veri analiz kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının hemen hemen hepsinin tarihi çevre tanımını yapabildikleri ve tarihi çevre tanımına uygun mekânlar gittikleri belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının Nevşehir ilinde gitmiş oldukları mekânları içerisinde en çok müze ziyaretleri yer alırken, yeraltı şehirleri, kiliseler ve kaleler gittikleri diğer tarihi çevreler arasındadır. Öğretmen adaylarından 3 tanesi Nevşehir'deki tarihi çevreleri bilmediğini 4 tanesi debildiğini fakat gitmediğini ifade etmiştir. Sosyal bilgiler öğretim programının tarihi çevre açısından rolünün en çok, tarihi bilgi sağlaması açısından önemli olduğuna değinmişlerdir. Tarihi çevre ziyareti, öğretmen adaylarına tarihi tanıma kazanımı edinmelerini sağlamıştır. Bu doğrultuda geliştirilebilecek öneriler, sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yönelik verilen tarih dersleri kapsamında uygulamalı gezi-gözlem faaliyetleri gerçekleştirilebilir ve lisans öğrencilerinin buldukları şehirlere ilişkin tanıtım faaliyetleri gerçekleştirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, tarihsel mekân, tarihi çevre, farkındalık

Examine of the Historical Environmental Awareness of Social Studies Teacher Candidates

Abstract

In this study, it was aimed to examine the historical environment awareness of pre-service social studies teachers. The research, which was conducted with 82 pre-service teachers attending the social studies teaching department of Nevşehir Hacı Bektaş Veli University in the 2021-2022 academic year, was conducted in accordance with the case study design from qualitative research methods. The students who participated in the study were selected according to the convenience sampling method. An open-ended question form was used as a data collection tool. The data obtained with the question form were analyzed using descriptive data analysis. According to the findings of the study, it was determined that almost all of the pre-service social studies teachers were able to define the historical environment and visited places suitable for the definition of historical environment. Among the places that pre-service teachers have visited in Nevşehir province, museum visits are the most common,

¹Yüksek Lisans Öğrencisi., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, hatice.aday1@gmail.com

²Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, meydan@nevsehir.edu.tr

while underground cities, churches and castles are among the other historical environments they have visited. 3 of the pre-service teachers stated that they did not know the historical environments in Nevşehir and 4 of them stated that they knew but did not visit. They mentioned that the role of the social studies curriculum in terms of historical environment is most important in terms of providing historical information. The historical environment visit provided pre-service teachers with the acquisition of historical recognition. Suggestions that can be developed in this direction are that applied travel-observation activities can be carried out within the scope of history courses given to prospective social studies teachers and promotional activities can be carried out for the cities where undergraduate students are located.

Keywords:Social studies,historical place,historic environment, awareness

1. GİRİŞ

Sosyal bilgiler dersi ülkelerine faydalı insanlar olarak hayatlarını şekillendiren vatandaşlar yetiştirme amacıyla oluşturulmuştur. Sosyal bilgiler dersi, var olan kültür bağlamında kendini gerçekleştirebilmesi amacıyla farklı disiplinlerden yararlanarak çeşitli kavramları ortak bir anlaşılma üzerinde birleştirerek kendi çerçevesini ve felsefesini oluşturan bir derstir.Sosyal bilgiler dersi sayesinde öğrenciler,edindikleri bilgileri sürekli işleyebilen ve hayatları boyunca karşılaşacakları sorunları yeni bilgiler ışığında çözümlenebilen, olayları çeşitli yönleriyle yorumlarken kendisini de insanlık topluluğunun bir parçası olarak kabul eden küresel düzeyde vatandaşlar yetiştirmeyi hedeflenmektedir.

Sosyal bilgiler, vatandaşlık eğitiminin öğretilmesi için sosyal ve beşeri bilimlerin bütünleşmiş halidir(Barr, Barth, Shermis, 2013, s. 16). “Sosyal bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler” (Sönmez, 1997, s. 3). Milli bütünlük algısı gelişmiş, öğretim programınca belirlenmiş becerileri kendi hayatına geçirebilen, sosyal bilim alanlarının ışığında, kendi geleceğini şekillendirebilen insanlar yetiştirme konusunda, kendini ihtiyaçlar karşısında yenilemekte olan bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır (Çatak, 2016, s. 3). Sosyal bilgiler, ortaya çıkışıyla birlikte bir okul programının merkezi noktasını oluşturmuştur (Bektaş, 2019, s. 5). Sosyal bilgiler tanımlamalarının, insanı ilgilendiren tecrübe ve deneyimler sayesinde, bulunduğu zamanı anlayarak istikbalini doğru temellere dayandıran bireylerin kazandırılması noktasında gerekli olan “bilgi, beceri ve değerlerin” edinilmesine hizmet ettikleri görülmektedir (Aslan, 2016, s. 8).

Sosyal bilgiler dersinin içeriği oldukça kapsayıcıdır. Nitekim, dersin içeriğinde farklı bilim dallarına özgü düşünme, bilgiyi işleme, anlamaya yönelik çeşitli becerilerle donatılması bunu

kanıtlar niteliktedir. Sosyal bilgilerin yararlandığı bilim dalları arasında, Tarih, Coğrafya, Antropoloji, Sosyoloji, Ekonomi, Hukuk, Psikoloji, Eğitim, Siyaset Bilimi vb. vardır. Sönmez, sosyal bilgileri “disiplinler arası bir disiplin” olarak ele alarak; sosyal yaşam sistemine giren öğeleri bu alan içerisinde değerlendirmektedir (Sönmez, 1997, s. 4).

Sosyal bilgiler eğitimi temelini oluşturan kavram, beceri, değer, yetkinlik, olgu ve olayların büyük çoğunluğu tarih ile alakalıdır. Tarih, çeşitli devlet kurucularının adını bilmek veya ülkeler arasındaki anlaşma maddeleri ve yıllarını bilmekten ötede; tarihsel olayların olma durumunda etkisi olan bir dizi düşünce ve siyasetperspektiflerinin bütünsel olarak değerlendirilmeye tabii tutulduğu bir süreçtir (Kabapınar, 2019, s.13). Sosyal bilgiler içerisinde yer alan tarih konularının öğretilmesinde ise çeşitli yöntemler kullanılmaktadır.

Sosyal bilgiler öğretim programı özel amaçlarında belirtilen 10. maddesinde yer alan “Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları” (MEB, 2018, s. 8) ifadesiyle tarihi çevre eğitiminin önemini hatırlatmaktadır. Öğrencilerden çeşitli bulgular aracılığıyla geçmiş bağını kurarak bugün ve yarınlarını tayin etmeleri beklenmektedir. “Tarihi çevre, tarih öncesinden günümüze değin değişik coğrafya ve zaman diliminde yaşamış insan topluluklarının yaratmış olduğu uygarlıkların ürünü olup, bu uygarlıkların yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve kültürel özelliklerini yansıtan yerleşim yerleri ve bu yerleşim yerlerinin kalıntılarıdır.” (Özteke, 2004, s. 12). Tarihi çevre, tarihin herhangi bir zaman diliminde yaşamlarını sürdürmüş medeniyetlerin bulunduğu dönemin özelliklerini yansıtan çeşitli özelliklere sahip korunması gerekli kalıntıların bulunduğu yerler olarak ifade edilmektedir (Alkış ve Oğuzoğlu, 2005, s. 348).

Tarihi çevrenin öğrencilere kazandırılması için izlenmesi gereken birincil yol eğitimidir (Kırıkçı ve Yılmaz, 2017, s. 76). Geçmiş yaşantıların aktarımında, yorumlanmasında, tarihsel düşünme becerileri kazandırılmasında tarihi çevre öğrencilere yol gösteren kılavuzlardan birisi olmuştur. Sosyal bilgiler dersi içerisinde yer alan tarihi konuların öğretilmesinde tarihsel çevre, etkili ve öğrenciyi odak alan bir şekilde öğretme imkânı sağlayabilir (Demircioğlu ve Demircioğlu, 2015, s. 109). Tarihi çevrenin öğrencilerce deneyimlenmesi okul dışı eğitim kapsamına girmektedir. Okul dışı öğrenme, sınıf ortamı dışarısında gerçekleştirilen tüm eğitim öğretim faaliyetlerini kapsamaktadır. Okul dışı öğrenmenin gerçekleşmesi, sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kazanım, değer ve becerilerle iç içe geçmiş vaziyettedir. Bu faaliyeti sadece gezi ve gözleme indirgemek doğru olmayacağı gibi sınıf ortamında

gerçekleştirilen öğretimin tamamlanabilmesi açısından ilk kaynaklara yapılan yolculukla birlikte konunun yaşamla olan bağının kurulmasına yönelik yapılan faaliyetleri (Şimşek ve Kaymakçı, 2015, s. 4) kapsadığı unutulmamalıdır.

Öğrencilerin,yetiştikleri toplumda varoluşlarını anlamlandırmak tarihsel alanlar ile mümkün olabilir (Özbaş, 2015, s. 208). Nitekim tarihi mekânlar insanların tarih tezahürlerinin şekillenmesi açısından önemli kavramlardan birisidir. Tarihsel kalıntılar, bulunduğu yerle ilgili bilgiler vermekle beraber aynı zamanda dünya tarihi açısından da kavranması gereken bilgilere işaret etmektedir. Tarihsel bu alanlar kişide duygusal çağrışımlar bıraktığı gibi hiç tanıma ihtimalinin olmadığı insanların yaşamlarını da kanıtlar niteliktedir (Özbaş, 2015, s. 208). Öğrencilerin tarih, sosyoloji, psikoloji, arkeoloji ve coğrafyayı bir bütün olarak ele aldıkları tarihi çevre kavramını konumlandırmaları ve bu bağlamda hayatlarına aktarmaları kendini sürekli taze tutan bir kavram olacaktır.Sosyal bilgiler eğitimi alan öğrenciler, yakın tarihi çevrelerinden hareketle dünyadaki tarihi çevreye ilişkin anlamlar oluşturabileceklerdir. Bu bağlamda tarihi olayların, mevcut coğrafi alanda yapılacak eğitim uygulamaları ile incelenmesi öğrencilere farklı deneyimleri sunmaktadır (Akkuş ve Meydan, 2014, s. 404). Yapılan gezi ve gözlemler neticesinde öğrencilerin tarihi çevreyi benimseyerek çeşitli tahlil ve yorumlamalar yapmaları mümkün olacaktır.

Tarihi çevrenin somut olarak aktarılması, öğrencilerin günlük hayatlarının bir parçası haline gelipbir bütünlük oluşturarak, tarihi deneyimlemesine ve bu deneyimin kalıcı bir unsur haline gelmesine sebep olmaktadır. Oluşturulan bütünlük, tarihsel çevre ile inşa edilen bağ, öğrencilerin ortak tarihe yönelik duygularını pekiştirmek açısından da faydalı olmaktadır. Tarihi çevre eğitiminin amacı, tarihi çevre hakkında farkındalık geliştirerek tarihi koruma bilincine sahip bireyler yetiştirmektir (Alkış ve Oğuzoğlu, 2005, s. 350). Nitekim tarihi öğrenmek, onun nasıl şekillendiği hakkında birtakım bilgilere sahip olmakla ve nasıl şekilleneceğini tayin için çaba göstermekle de ilgili olabilmektedir.Sosyal bilgiler içerisinde yer alan tarih konularının tarihsel mekânlar yoluyla öğretilmesiyle istenilen sonuçların alınabilmesi açısından öğretmen adaylarının lisans eğitimi süreçlerinde bu eğitim ortamlarının kullanımına ilişkin eğitimlerin verilmesi önemli olacaktır (Demircioğlu ve Demircioğlu, 2015, s. 100). Kavradıkları bilgi ve birikimleri de aldıkları eğitim doğrultusunda hayatlarına ve öğrencilerine aktarma imkânı bulacaklardır.

Nevşehir ili,jeolojik ve coğrafi izler barındırması yönüyle tüm dünyada dikkat çeken oluşumlara örnek niteliğindedir. Nevşehir ilinin bu oluşumlardan ötede tarihi çevre

özelliklerine sahip yerler barındırması açısından da oldukça zengin bir bölgedir. Bölgenin çokça bilinen adı Kapadokya'dır. "Güzel Atlar Ülkesi" anlamına gelmektedir. Esin (1998) yapmış olduğu çalışma ile Kapadokya'daki ilk yerleşim izlerini Holosen Çağı'nadayandırdığını ifade etmektedir (Aktaran: Korat, 2010, s. 21).Nevşehir'in Ürgüp ilçesinde yer alan Sofular Höyük'te yapılan kazı çalışmaları neticesinde Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ yerleşim özellikleriyle tarihlendirilmesi MÖ 9. binyılın ilk yarısı ve MÖ 8. binyılın ilk yarısına yapılmıştır (Başoğlu vd., 2018, s. 6-7). Tunç Çağı höyüklerinden Nevşehir'in Avanos ilçesinde yer alan Zank Höyük ise çeşitli tarihsel dönemlere ilişkin izler taşımaktadır (Korat, 2010, s. 23).Yapılan araştırmalarda Nevşehir coğrafyasında Hititler'denFrigler'e, Lidyalılar'danRomalılar'a, Luviler'denSelçuklular'ave Osmanlı İmparatorluğu'na kadar uzanan tarihsel bir birikim söz konusudur. Bu tarihsel birikimleri bölgede yer alan höyük, camii, kilise, yeraltı şehirlerinde görmekteyiz.

Yeraltı şehirlerinin kimler tarafından ve ne zaman yapıldığı tam olarak bilinmemektedir. Urban, 1960-1970 yılları arasında yaptığı araştırmalar neticesinde bölgedeki Derinkuyu Yeraltı Şehrini M.Ö. 7. ve 8. yüzyıla tarihlendirmektedir (Gülyaz ve Yenipınar, 2003; Aktaran: Okuyucu, 2007, s. 38). Bununla birlikte Stea ve Turan'ın (1993) kullanımını Proto-Hititlere kadar dayandırdığı ve Bizans döneminde kullanımı yaygınlaşan yeraltı şehirleri vardır (Stea ve Turan, 1993; Aktaran: Okuyucu, 2007, s. 39).

Şehir merkezinde yer alan Nevşehir Kalesi'ni çevreleyen kaya yerleşim izlerinin bir kısmının altıncı yüzyıla ait olduğu bilinmektedir. Kale etrafında yapılan kazı çalışmalarında on üçüncü yüzyıla tarihlendirmesi yapılan bir kilise de mevcuttur (Erpek vd., 2020, s. 167). Ayrıca Göreme Açık Hava Müzesi manastır eğitiminin başlangıç yeri kabul edilmekle beraber Bizans dönemi ilk Hristiyanlarının sığınarak izler bırakmış oldukları birçok kilise mevcuttur. Bu kiliseler içerisinde Yılanlı Kilise, Karanlık Kilise, Elmalı Kilise, Tokalı Kilise bulunmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu III. Ahmet dönemine sadrazamlık yapan Nevşehirli İbrahim Paşa'nın bölgedeki imar faaliyetlerini arttırarak, önceleri Ürgüp kazasına bağlı Muşkara köyü olan Nevşehir'i kaza haline getirmek için de çabalarını arttırmıştır (Şahin, 2007, s. 64-67; Kolay, 1993, s. 447-449). Nevşehirde bu dönemde yapılan Damat İbrahim Paşa Külliyesi oldukça önemli bir mimari eserdir. Külliye; cami, medrese, hamam, sıbyan mektebi ve çeşmeden oluşmaktadır. Bu mimari eser Osmanlı klasik mimarisinin dışında barok mimari özelliklerinin yer almasıyla da Batılılaşma özelliğinin Lale Devrine denk geldiğini göstermektedir (Kolay, 1993, s. 447-449). Nevşehir'in Gülşehir ilçesi sınırlarında yer alan 1739 tarihli

KaravezirSilahdarSeyyit Mehmet Paşa'nın Camisi de Osmanlı cami mimarisi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir (Ödekan, tarihsiz, s. 390).

Yukarıda bahsi geçen tarihi çevre kategorisinde yer alan bazı kalıntılar gerek insanlık tarihi açısından gerekse milli tarihimizin bilinmesi açısından oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Konuyla ilgili öğretmen adaylarına yönelik çeşitli araştırmalar (Kırıkçı ve Yılmaz, 2017; Oran, 2019; Akkuş ve Meydan, 2013; Baybars, 2017; Ürey ve Kaymakçı, 2020; Meydan ve Akkuş, 2014) vardır. Bu araştırmalar öğretmen adaylarının tarihi çevrelere ilişkin duyarlılıklarının olduğu veya uygulamalı araştırmalarla (Akkuş ve Meydan, 2013; Meydan ve Akkuş, 2014) daha çok arttığı gözlemlenmiştir. Ayrıca konuya ilişkin öğretmenler ve ilkökul öğrencilerine yönelik de birçok araştırma (Galip, 2015; Avcı ve Öner, 2015; Özur ve Şahin, 2017; Yılmaz ve Şeker, 2011) vardır. Sosyal bilgiler eğitimi içerisinde yer alan tarih derslerinin tarihi çevreler ile desteklenerek uygulamalı bir biçimde işlenmesi oldukça önem arz etmektedir.

Nevşehir'in birçok tarihsel sürece ilişkin yapıları barındırması yönüyle oldukça zengin tarihsel çevrelere ev sahipliği yapmaktadır. Dolayısıyla Nevşehir'de öğrenim gören öğrencilerin bu tarihi çevrelerden ne kadar haberdar olduklarını belirlemek için sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihi çevre farkındalıklarının incelenmesi araştırmasının yapılması gereği doğmuştur.

Problem ve Alt Problemler

Bu çalışmanın problem cümlesi “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihi çevre farkındalıkları nedir?” şeklinde belirlenmiş olup alt problemler şunlardır.

- 1- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihi çevre tanımları nedir?
- 2- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının daha önce gittikleri tarihi çevreler nerelerdir?
- 3- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Nevşehir'de bildikleri ve gittikleri tarihi çevreler hangileridir?
- 4- Sosyal bilgiler öğretmen adayları, sosyal bilgiler öğretim programının tarihi çevre eğitimi hakkındaki rolünü nasıl değerlendirmektedirler?

5- Sosyal bilgiler öğretmen adayları, tarihi çevre ziyaretinin kendilerine neler kazandırdığını düşünmektedirler?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması, Yıldırım ve Şimşek (2018)'e göre bir veya daha fazla duruma ait çeşitli sonuçları açığa çıkartmaktır. Durum çalışmasının en belirgin özelliği ise durumu derinlemesine bir şekilde araştırmaktır. Belirlenen duruma ait faktörlerin bir arada araştırılması ve belirlenen durumu hem nasıl etkiledikleri hem de nasıl etkilendiklerine yoğunlaşarak durumda ortaya çıkan değişim ve süreçleri anlamaya odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 73).

Araştırmada nitel durum çalışmasından yararlanmadaki temel sebep öğretmen adaylarının tarihi çevreye olan farkındalıklarını derinlemesine incelemektir. Öğretmen adaylarının tarihi çevre tanımlamalarını belirlemek, daha önce buldukları tarihi çevreleri ve Nevşehir ilinde yer alan tarihi çevreler hakkındaki bilgilerini öğrenmek gibi amaçlar güdüldüğünden nitel durum çalışması deseninden yararlanılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmada çalışma grubu amaçlı örnekleme türlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yoluyla oluşturulmuştur. Katılımcılar Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Öğretmenliği bölümünde 2021 – 2022 eğitim öğretim yılında eğitimine devam eden 82 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmacıların ve çalışma grubunun Nevşehir'de bulunması öncelik olduğundan, Nevşehir ilinin tarihi çevre özellikleri göz önüne alınmıştır. Nitekim Nevşehir ili külliye, cami, kilise, müze, yeraltı şehri ve birçok tarihi çevreye ev sahipliği yapmaktadır.

Öğrencilere ait kodlamalar ise 1. Sınıflar için D, 2. Sınıflar için C, 3. Sınıflar için B ve 4. Sınıflar için A şeklinde yapılmıştır. Örnek: "A1..., B11..., C8..., D3..., gibi. Öğretmen adaylarına ilişkin demografik özellikler Tablo1'de sunulmuştur. Ayrıca öğretmen adaylarının yaşadıkları şehirler Tablo2'de sunulmuştur. Ayrıca öğretmen adaylarının yaşadıkları şehirler Tablo2'de sunulmuştur.

Sınıf Düzeyi	1. sınıf	2. sınıf	3. sınıf	4. sınıf
Cinsiyet	16 Kadın 4 Erkek	12 Kadın	16 Kadın 11 Erkek	18 Kadın 5 Erkek
Yaş Aralığı	18 yaş 3 19 yaş 6 20 yaş 12	20 yaş 3 21 yaş 5 22 yaş 3 26 yaş 1	20 yaş 2 21 yaş 11 22 yaş 14	21 yaş 5 22 yaş 7 23 yaş 6 24 yaş 3 25 yaş 1 33 yaş 1
Toplam	20	12	27	23

Şehirler	Kişi Sayısı
Nevşehir	36
Kayseri	9
Mersin	7
Kahramanmaraş	6
Adana	6
Trabzon	2
İstanbul	2
Şanlıurfa	2
Ankara	2
Yozgat	2
Malatya	1
Çorum	1
Konya	1
Şırnak	1
Antalya	1
Siirt	1
Osmaniye	1
Toplam	82

Araştırmaya katılan öğretmen adayları, birinci sınıftan 16 kadın ve 4 erkek, ikinci sınıftan 12 kadın, üçüncü sınıftan 16 kadın ve 11 erkek, dördüncü sınıftan 18 kadın ve 5 kadından oluşmaktadır. Toplamda 62 kadın ve 20 erkek araştırmaya katılım sağlamıştır. Öğretmen adaylarının yaş aralığı 18 ila 33 arasında değişim göstermektedir.

Öğretmen adaylarından 36 tanesi Nevşehir’de yaşamaktadır. Kayseri’de 9 kişi, Mersin’den 7 kişi, Kahramanmaraş’tan 6 kişi, Adana’dan 6 kişi, Trabzon, İstanbul, Şanlıurfa, Ankara, Yozgat illerinden 2’şer kişi ve Malatya, Çorum, Konya, Şırnak, Antalya, Siirt, Osmaniye illerinden 1’er kişi olmak üzere araştırmaya katılım sağlamıştır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veriler, açık uçlu soru formu ile elde edilmiştir. Sorular hazırlanırken öğretmen adaylarının tarihi çevre tanımlarını, Nevşehir ilinde yer alan tarihi çevrelere olan farkındalıklarını, sosyal bilgiler öğretim programında tarihi çevre açısından rolünü öğrenmek amaçlanmıştır. Tarihi çevre ile ilgili yapılan araştırmalar incelenerek sorular oluşturulmuştur. Soruları oluşturulurken Şimşek ve Kaymakçı (2015), Akkuş ve Meydan (2013), Kırıkçı ve Yılmaz (2017) ve Avcı ve Öner (2015) çalışmaları incelenmiştir. Açık uçlu görüşme formunda yer alan sorular alan uzmanının görüşüne sunulmuştur. Sorular öncelikle 8 öğrenciye uygulanarak pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Yapılan pilot uygulama sonucunda sorularda değişiklik yapılmamıştır. Uzman görüşü olarak 1 öğretim üyesi belirlenmiş ve açık uçlu soru formu 5 soruluk son halini almıştır.

2.4. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veriler, 2021-2022 akademik öğretim yılı bahar dönemi Mayıs ayında, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi’nde Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde eğitimine devam eden birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerine, açık uçlu soru formu dağıtılmıştır. Soru formlarının toplanıp araştırmacıların eline geçmesi yaklaşık bir haftayı bulmuştur.

2.5. Verilerin Analiz Edilmesi

Bu araştırmada açık uçlu soruformu ile elde edilen bulgular, betimsel veri analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Betimsel veri analizi, önceden belirlenen başlıklara ilişkin araştırmadan elde edilen verilerin doğrudan alıntılarla desteklenerek özetlenip yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 239-240). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihi çevre farkındalıklarına ait görüşlerini özgün olarak ortaya çıkartmak amaçlandığından betimsel veri analiz yönteminden yararlanılmıştır. Soru formundan elde edilen veriler alt problemlere ve sınıf düzeylerine göre ayrılacak şekilde bir veri havuzu elde edilmiştir. Alt problemlere uygun

olarak kodlar belirlenmiş ve öğretmen adaylarının vermiş olduğu cevaplar kodlar ile ilişkilendirilmiştir.

2.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Bu araştırmada geçerlik ve güvenilirlik sağlanması açısından Baltacı (2017) tarafından hazırlanan Miles-Huberman Modeli çalışmasından yararlanılmıştır. Güvenirlik hesaplamasında 51 kodda uyum sağlanırken, 5 kodda uyum sağlanamamıştır. Güvenirlik katsayısı (Güvenirlik = $51 / (51 + 5)$) %91 olarak tespit edilmiştir. Araştırma sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihi çevre farkındalıklarının incelenmesi ile sınırlandırılmıştır. Önceden hazırlanan soru formu ile araştırma bulgularında veri kaybı yaşanması engellenmeye çalışılmıştır. Soru formu uzman görüşüne sunulmuş ve 5 soruluk son halini almıştır. Araştırmadan elde edilen veriler ışığında her soruya ilişkin çeşitli kodlar oluşturulmuştur. Kodlama işlemi süresinde veriler defalarca okunarak gerekli yerlerde yeni kodlamalarda bulunularak kodlama işlemi son halini almıştır. Bulgular sunulurken kodlamanın yanı sıra öğretmen adaylarının görüşlerinden direkt alıntılara yer verilerek bulgular desteklenmiştir. Bulguların yorumlanmasındaki hususlar uzman görüşüne sunulmuş ve eksik ve fazla yönleri belirlenerek son halini almıştır.

3. BULGULAR

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Birinci alt probleme ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihi çevre hakkındaki tanımlamalarını belirlemek amacıyla “Tarihi çevre deyince aklınıza gelen tanım nedir?” sorusundan elde edilen veriler kodlama yapılarak aşağıda Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Tarihi Çevre Tanımları	
Kodlar	Öğretmen Adayı (f)
Tarihi unsurlar	49
Mimari unsurlar	20
Geçmişle ilgili olan unsurlar	20
Arkeolojik unsurlar	6
Coğrafi unsurlar	5
Kültürel unsurlar	3
Çeşitli kalıntılar	1

Öğretmen adaylarının tarihi çevre tanımlamalarından elde edilen verilere göre tarihi çevre tanımında en çok üzerinde durdukları tanımlar *tarihi unsurlar, mimari unsurlar ve geçmişle ilgili olan unsurlar* şeklindedir. Öğretmen adaylarına ilişkin bazı görüşler aşağıdaki gibidir:

Geçmiş toplumların yaşadığı ortamlar ve bıraktıkları kalıntılardır (A7).

Tarihi çevre; belli bir tarih birikiminin gözle görülür şekilde var olduğu çevreye denmektedir. Tarihin kalıntılarının yeni nesillere aktarılmış şekilde ve kaybolmamış halde olmasına denir(A18).

Tarihi çevre, yaşadığımız çevrede eskiden yaşamış medeniyetlerin bırakmış olduğu tarihi eserler, tarihi binalar, camiler, kervansaraylar, hamamlar gibi güzellikleri aklıma geliyor (A20).

Bulduğum çevredeki tarihi yapılar. Bölgedeki tarihçeyi ve geçmişi bölgedeki geçmişte bulunan medeniyetlerin izleri(B7).

Geçmişten günümüze kadar gelen, yaşayan tarihi bir mekân, eser, yerleşke yerleri(B19).

Tarihi mekânların çokça bulunduğu bölgelere denilebilir. Eski medeniyetlerin bıraktığı eserlerin fazla olduğu yerler aklıma geliyor (C1).

Tarihi çevre, çevrede tarihsel öğelerin yoğunlukta olduğu bölgelere denir (C7).

Tarihi olayların yaşandığı tarihi yapıların olduğu çevre anlamına geldiğini düşünüyorum. Kiliseler, camiler, anıtlar vb.(C12).

Eski zamanlarda yaşayan insanlardan kalan yapıtlar demektir. Ve koruma altına alınması gerekir (D11).

Tarihi çevre; tarihsel, mimari, arkeolojik ve anıtsal değeri olan bölgelerdir(D20).

Araştırmaya katılan 82 öğretmen adayının hepsi soru formunda yer alan 1. Soruyu yanıtlamış ve yapılan tanımlamalar literatürde yer alan tarihi çevre tanımı ile örtüşmektedir. Öğretmen adaylarının tarihi çevre ile ilgili yapmış oldukları tanımlamalar genellikle içerisinde tarihi unsurların yer aldığı mekânlar olarak nitelendirilmiştir. Bunun yanında öğretmen adayları tarihi çevreyi, geçmişten günümüze izlerin bulunduğu yerler olarak ele

almışlardır.Öğretmenadayları, tarih ile geçmiş arasında bir ayırım yaparak geçmişin bugün bizlere kalabilen yapılar oldukları üzerine görüşlerini belirtmişlerdir.Bazı tanımlamalarda tarihi, mimari, arkeolojik ve coğrafi unsurların kaybolmaması ve korunma altına alınma hususu ayrıca belirtilmiştir.

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İkinci alt probleme ilişkin öğretmen adaylarının tarihi çevre kategorisine koyabilecekleri nelere gittiklerini belirlemek amacıyla “Daha önce tarihi çevre kategorisine koyabileceğiniz nerelere gittiniz? Gittiğiniz yerleri anlatır mısınız?” sorusu sorularak elde edilen veriler aşağıda Tablo 4’te sunulmuştur.

Kodlar	Öğretmen Adayı (f)
İbadethane (cami, kilise)	26
Müze	22
Kale	20
Antik kent	10
Ören yeri	8
Yeraltı şehri	5
Manastır	4
Anıt	3
Saray	3
Medrese	3
Mağara	2
Höyük	2
Köprü	1
Tarihi ev	1
Gitmedim	1
Mimari olmayan tarihsel mekân	1

Öğretmen adaylarının daha önce gittikleri tarihi çevreler arasında *ibadethaneler (camii, kilise)*, *müze vekaleen* çok verilen cevaplar arasındadır.Öğretmen adaylarına ilişkin bazı görüşler aşağıdaki gibidir:

Göreme Açık Hava Müzesi, İnce Minareli Medrese, Konya'daki Selçuklu eserleri, Kapadokya bölgesi (genel olarak). Bölgedeki çeşitli kültürlerin birbiri ile ilişkilerine dair izler taşıyan bölgelere karşı ilgiliyim(A1).

Ayasofya, Ihlara vadisi kiliseleri, Mor Gabriel Manastırı oldukça zengin ve tarih kokan insanı geçmişe götüren ve anlamaya insanı iten örtülerdir (A8).

İstanbul Ayasofya'ya gittim. Ayasofya ile ilgili en çok ilgimi çeken nokta içindeki hem İslamiyet'ten hem Hristiyanlıktan izler olmasıydı. En çok dikkatimi çeken Anadolu'da bulunan birçok bölgede üst üste birçok medeniyetin izi olmasıydı (B7).

...Tarihsel dokuları gördüm. İyi bir deneyimdi. Kendimi geçmişte yaşamış gibi hissettim (B22).

...Gittiğim yerlerin tarihsel atmosferini hissederek ve o yerlerin geçmişi hakkında bilgi sahibi olarak gezdiğimi değerlendirebilirim (B26).

Kayseri'de Gevher Nesibe Müzesine gittim. Gevher Nesibe insanları nasıl ve nelerle muayene edip iyileştirdiğini anlatan bilgilendirme platformları vardı (C1).

Antalya'da bulunan Side antik Kenti'ne gittim. Geçmiş dönemler açısından çok fazla kalıntılar, eserler vardı. Başka bir dünyaymış hissi veriyordu (C9).

Çorum Hattuşaş'a gitmiştim. Orda bıraktıkları izlerden Hititlere ait birçok bilgi kazanmıştım. Yaşayış biçimleri kullandıkları araç gereçler günümüze göre değerlendirdiğimizde bile her milletin kendine ait özü, kültürü kendi benliğini yarattığını anlamıştık (D5).

Adana'da bulunan Alman Köprüsü'ne gittim. Yapının kendisi harikaydı. Tarihi açıdan da dikkat çekmektedir (D6).

Araştırmaya katılan 82 öğretmen adayının hepsi soru formunda yer alan bu soruya yanıt vermiş ve büyük bir çoğunluğu tarihi çevre özelliklerini barındıran birçok farklı mekânda bulunmuştur. Bu mekânlar arasında ibadethane, müze, kale, antik kent, öğrenme yeri ve yeraltı şehri bulunmaktadır. Burada, öğretmen adaylarının nerelere gittiklerini anlatmalarından çok gittikleri yerlerin kendilerinde nasıl bir etki bıraktığına yönelik cevaplar vermeleri dikkat çekicidir.

3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Üçüncü alt probleme ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri Nevşehir ilinde hangi tarihi çevrelere gittiklerini belirlemek amacıyla “Nevşehir’de ‘tarihi çevre’ olarak hangi mekânları biliyorsunuz? Bu mekânlardan gittiklerini anlatır mısınız?” sorusu yönlendirilerek elde edilen veriler aşağıda Tablo 5’te sunulmuştur.

Kodlar	Öğretmen Adayı (f)
Tarihi çevreleri bilme	79
Tarihi çevreleri bilme ve gitme	75
Kale	27
Göreme Açık Hava Müzesi	26
Yeraltı şehri	26
Kilise	12
Zelve Açık Hava Müzesi	11
Güroy Müze	9
Nevşehir Müzesi	7
Tarihi çevreleri bilme, fakat gitmeme	4
Tarihi çevreleri bilmeme	3
Cami	2
Külliyeye	2
Kervansaray	2

Öğretmen adaylarının Nevşehir elinde en çok bildikleri ve gittikleri tarihi çevreler *müze, kale, yeraltı şehri* ve *kilise* olarak belirlenmiştir. Öğrencilere ait bazı cevaplar aşağıdaki gibidir:

Uçhisar Kalesi, Göreme Açık Hava Müzesi, yeraltı şehirleri, Meryem Ana Kilisesi. Tarihi çevre olarak bu mekânlara gittim (A20)

Evet, gittim. Örnek olarak; Derinkuyu yeraltı şehrini ve kaymaklı yeraltı şehri, göreme açık hava müzesini verebilirim (B11).

Kapadokya, göreme açık hava müzesi, Derinkuyu yeraltı şehri. Bu mekânlara gitmedim (B15).

Nevşehirde göreme açık hava müzesi, Meryem ana kilisesi, karanlık kilise, Kayaşehir, Saruhan kervansarayı örnek verebilirim. Bu mekânların hepsini gidip inceleme fırsatında bulundum (B24).

Yeraltı şehri, damat İbrahim paşa külliyesi, zelve açık hava müzesi, göreme açık hava müzesi, karanlık kilise, Ihlara vadisi, Nevşehir kalesi. Bu mekânların hiçbirine gitmedim (C3).

Şu anlık fazla bir yeri gezmedim. Fakat kiliseler olduğunu duymuştum (D6).

Evet, zelve açık hava müzesine gittim. Orada kiliseleri gezdim (D7).

Gitmedim, bilmiyorum. (D18)

Araştırmaya katılan 82 öğretmen adayından 4 tanesi Nevşehir’de bulunan tarihi çevreleri bildiğini fakat gitmediğini ifade etmiştir. Bu öğretmen adaylarının hepsi verdiği cevaplarda Nevşehir’deki tarihi çevreleri bildiklerini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından 3 tanesi de Nevşehir’deki tarihi çevreleri bilmediğini ifade etmiştir. 7 öğretmen adayı dışında 75 öğretmen adayı birkaç farklı tarihi çevreye gitmişlerdir. Bu tarihi çevreler arasında külliye ve kervansaray yer almaktadır. Öğretmen adayları genellikle Nevşehir’de çok bilinen tarihi mekânlara gitmişlerdir. Bunlar arasında Göreme Açık Hava Müzesi, Derinkuyu Yeraltı Şehri, Güray Müze ve Nevşehir Kalesi yer almaktadır. Ancak Nevşehir ilinde tarihi çağların ilk dönemlerinden günümüze değin çeşitli izler bulunmaktadır. Bunlar arasında Hacıbektaş Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, Nevşehir Hacıbektaş Atatürk Evi Müzesi ve Osmanlı mimarisi açısından önemli olan KaravezirSilahdarSeyyit Mehmet Paşa Camisi bulunmaktadır. Öğretmen adayları bu hususta görüş bildirmemişlerdir.

3.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programının tarihi çevre açısından rolünü nasıl değerlendirdiklerini belirlemek amacıyla “Sosyal Bilgiler öğretim programının tarihi çevre eğitimi açısından rolünü nasıl değerlendirirsiniz?” sorusuna verdikleri cevaplardan elde edilen veriler aşağıda Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6.Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Tarihi Çevre Eğitimi Açısından Rolü Hakkında Öğretmen Adaylarının Görüşleri

Kodlar	Öğretmen Adayı (f)
Tarihi bilgi sağlar	21
Tamamlayıcıdır	7
Bilinç kazandırır	7
Çevre algısı sağlar	6
Gelecek nesillere aktarır	4
Öğrenme alanları ile uygulanabilir	4
Değer kazandırır	3
Yetersiz	3
Kazanımlar yoluyla uygulanabilir	2
Beceri kazandırır	2
Katkısız	1
Duyarlılık kazandırır	1

Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler öğretim programının tarihi çevre eğitimi açısından rolünü değerlendirmelerinde *tarihi bilgi sağlar*, *tamamlayıcıdır*, *bilinç kazandırır* ve *çevre algısı sağlar* en çok verilen cevaplar arasındadır. Öğretmen adaylarına ilişkin bazı cevaplar aşağıdaki gibidir:

İçinde yaşadığımız çevrenin algılanması ve bu çevreye daha sorumlu yaklaşabilmek için çevre eğitimi fazlasıyla önemli. Sosyal bilgiler, disiplinler arası yapısı sayesinde bu rolü başarı ile üstlenebilir(A1).

Çok bir katkı sağladığını düşünmüyorum (A11).

Sosyal bilgiler dersinin kültürümüzün gelecek nesillere aktarmada önemli bir yere sahiptir. Bu ders sayesinde kültürümüz, tarihi güzellikler ders içeriği ile çocuklara verilir(A13).

Sosyal bilgiler öğretim programında, tarihi çevre eğitimi öğrenciler çevresinde tarihi mekânları öğrenir, onlarla ilgili açıklama yapar, yorumlar ve tarih yönünden ufku gelişir. Bir sosyal bilgiler öğretmeni olmanın şartı çevre eğitimi olması gerekir(A20).

Tarihi çevreye karşı sorumluluk, duyarlılık bilinci açısından önemlidir. Sosyal bilgiler dersinde bunu öğrencilere kazandırdığını düşünüyorum(B1).

Sosyal bilgiler öğretim programında; insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı ile kültür ve miras öğrenme alanında mimari değerleri, kültürel özellikleri tarihi olayları ve yapıları öğretmesi, göstermesi ve anlatması açısından güzel bir rol oynamaktadır (B5).

Yetersiz olduğunu düşünüyorum. Çünkü programda üstün körü geçiliyor. Kültür ve miras öğrenme alanı daha uzun sürede ve daha çok etkinliklerle işlenebilir (B12).

Açıkça söylemek gerekirse bölümümüzde verilen eğitimin bu konuda yeterli olduğunu düşünmüyorum. Aldığımız eğitim genel itibarıyla teorik olmakla birlikte bu teorik eğitim de genel bir tarih eğitimi şeklinde veriliyor (B20).

Tarihi çevre eğitimi açısından Sosyal Bilgiler dersi kültürel mirasa duyarlılık, tarihi çevre bilinci gibi değerleri öğrencilere kazandırır (B25).

Araştırmanın bu alt probleminde öğretmen adaylarından 7 tanesi ilgili soruya cevap vermemişlerdir. Soruyu cevaplayan öğretmen adaylarının geneli sosyal bilgiler öğretim programından ziyade sosyal bilgiler dersi ve almış oldukları lisans eğitimi üzerinden düşüncelerini ifade etmişlerdir. Ortaya çıkan bu durumda sosyal bilgiler öğretim programının tarihi çevre açısından değerlendirilmesi tam anlamıyla temel alınamamakla birlikte sosyal bilgiler öğretim programı, sosyal bilgiler dersi, sosyal bilgiler lisans eğitimi olarak kapsayıcı bir şekilde ele alınmıştır. Öğretmen adayları sosyal bilgilerin disiplinler arası yaklaşımının tarihi çevre açısından rolünü tamamlayıcı olarak nitelendirmektedirler. Sosyal bilgiler eğitiminin bir parçası olan değer ve beceriler ile birlikte tarihi çevre eğitimine yer verildiğini belirtmişlerdir. Öğretmen adayları yetersiz buldukları hususları da açıkça ifade etmişlerdir.

3.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Beşinci alt probleme ilişkin tarihi çevrenin öğretmen adaylarına ne kazandırdığını belirlemek amacıyla “Tarihi çevre ziyareti bize ne kazandırır?” sorusuna yönelik elde edilen veriler aşağıda Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Tarihi Çevre Ziyaretinden Kazandıkları	
Kodlar	Öğretmen Adayı (f)
Tarihi tanıma	35
Tarihi deneyimleme	18

Kültür	18
Bilinç	14
Geçmiş gelecek bağı	13
Farkındalık	6
Gelecek tayini	3

Öğretmen adayları tarihi çevre ziyaretinin ne kazandırdığına ilişkin *tarihi tanıma, tarihi deneyimleme, kültür ve bilinç* çok verilen cevaplar arasında olmuştur. Öğretmen adaylarına ilişkin bazı görüşler aşağıdaki gibidir:

Milli tarih bilinci kazanırız. Toplum olarak ortak bir paydada buluşup millet olma bilincini geliştirir (A3).

Geçmiş ve gelecek arasında köprü kurmamıza yardımcı olur (B2).

Bu soruyu sosyal bilgiler öğretmenliği kapsamında değerlendirecek olursa şu an aldığımız eğitim çerçevesinde tarihi çevreleri ziyaret etmek bize daha kolay bir şekilde tarihi öğrenme imkânı sağlayacaktır. Bir öğretmen olarak tarihi çevre ziyareti ise derslerimizi sıkıcı olmaktan kurtararak öğrencilerin soyut sayılabilecek tarihi olayları daha somut bir şekilde anlamalarını sağlayabilir(B20).

Geçmişin yaşam biçimi, o dönemin mimarisini, o dönemin imkânları, dönemin sanat anlayışını kısacası geçmişi anlamamızı geleceğe yön vermemizi sağlar (C3).

Tarihi çevre ziyaretleri ile milli tarihimizi içinde yayılıp geliştirdiği sahaları tüm o tarihi dokuları daha yakinen tanıma fırsatı buluruz. Soyut tarihin somutlaştırılmasında da önemi büyüktür. Bu bakımdan meslek hayatımızda öğrencilere de bu imkânı sunmak çocukların tarihi daha iyi kavramalarında bir tarih bilinci edinmelerinde yardımcı olur (C5).

Çok şey kazandırır çünkü okuyarak anlamadığımız, hissedemediğimiz şeyleri görerek anlarız ve hissederiz(C8).

Tarihi çevreleri gezmek insanı tarihi açıdan bilgilendirir. Akılda daha kalıcı olmasını sağlar. İnsanlar gidip gözleriyle görüp öğrendikleri yerleri unutmazlar (D2).

Tarihi çevre ziyareti bize genel kültür kazandırır. Böyle yerleri gezerek geçmiş ile gelecek arasında bir bağ kurmamıza yardımcı olur (D20).

Öğretmen adayları tarihi çevrenin kendilerine kazandırdıklarını, tarihi bilgileri yerinde görerek tarihe tanıklık etmek olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca tarihi yerinde görmekle yaparak yaşayarak öğrenmeyle kalıcılığını arttırdığını belirtmişlerdir. Tarihi çevrenin kendilerine geçmiş ve gelecek bağı kurmada yardımcı olurken geçmişi bilmekle geleceğin daha iyi inşa edilebileceği noktasını da vurgulamışlardır. Tarihi çevre ziyareti ile geçmiş yaşantılarla günümüzdeki koşulları kıyaslayabildiklerini ifade etmişlerdir. Böylelikle tarihi çevre ziyaretinin tarihe hâkim olmanın yanındagörülen yerlerin milli bir bilinç kazandırdığına da değinmişlerdir. Öğretmen adayları ilgili soruyu meslek hayatlarında öğretmen olarak ne kazandıracığı konusuna da değinmişlerdir. Bu hususta kendileri öğretmen olduklarında öğrencilerine tarihi çevre gezileri düzenleyerek, tarihi çevre bilinci kazandıracaklarını belirtmişlerdir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihi çevre farkındalıkları incelenmiştir. Tarihi çevre, mimari, kültürel, ekonomik, arkeolojik ve tarihi kalıntıların günümüze ulaşmış koruma altında bulunan mekânlar olarak değerlendirilmektedir. Nevşehir ili birçok medeniyete ev sahipliği yapmış şehirlere birisidir. Bu sayede şehir hem coğrafi açıdan hem de tarihsel açıdan gözlemlenmeye oldukça elverişlidir. Şehir merkezinde ve ilçelerinde çeşitli tarihi çevreler yer almaktadır. Bunlardan popüler olanları; Damat İbrahim Paşa Külliyesi, Nevşehir Kalesi, Göreme Açık Hava Müzesi, Derinkuyu Yeraltı Şehri, Kaymaklı Yeraltı Şehri, Özkonak Yeraltı Şehri, Karanlık Kilise, Elmalı Kilise, Tokalı Kilise, Elmalı Kilise, Saruhan Kervansaray, Hacı Bektaş Veli Türbesi, Ürgüp Müzesi, Nevşehir Hacıbektaş Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, Nevşehir Hacıbektaş Atatürk Evi Müzesi yer almaktadır.

Nevşehir ilinde yaşayan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihi çevreyi tanımlama veya tarihi çevreler hakkında fikir üretme konusundaki farkındalıklarının olduğunu söylemek mümkündür. Bu hususta yaptıkları tanımlamalar, tarihi çevrenin; geçmiş dönemlerden günümüze kadar ulaşan kalıntılara ait mekânları kapsadığıdır. Araştırmanın bu bulgusu Kırıkçı ve Yılmaz'ın (2017) çalışmasında yer alan tarihi çevre tanımlamaları ve Öner'in (2015) sosyal bilgiler öğretmenlerin tarihi mekân kavramıyla ilgili bulguları ile benzerlik

göstermektedir. Öğretmen adaylarının tanımlamaları genellikle doğru olmakla birlikte, çeşitli kavramlar üzerine yoğunlaşarak farklılıklar gösterebilmektedir.

Öğretmen adaylarının tanımlamaları doğrultusunda gittikleri birçok tarihi çevre vardır. Bunların arasında ibadethaneler, antik kentler, ören yerleri, yeraltı şehirleri yer almaktadır. Öğretmen adaylarının hemen hemen hepsi özellikle öğrenim gördükleri Nevşehir ili dışında başka şehirlerde yer alan tarihi çevreleri ziyaret etmişlerdir. Araştırmanın bu bulgusu Alkış ve Oğuzoğlu'nun (2005) çalışmalarındaki ilköğretim öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun müze ziyaretinde bulunmaları bulgusu ile örtüşmektedir.

Nevşehir ilinde yer alan tarihi çevreleri ise 7 öğrenci dışında tüm öğrenciler ziyaret etmişlerdir. Bu hususta Nevşehir ilinde yer alan tarihi çevreye ilişkin farkındalıklarının olduklarını söylemek mümkündür. Öğretmen adaylarının Nevşehir ilinde en çok ziyaret ettikleri mekânlar müze, kale, yeraltı şehirleri ve kalelerdir.

Öğretmen adayları Sosyal Bilgiler öğretim programını tarihi çevre açısından değerlendirirken özellikle tarihi bilgi sağladığı görüşündedirler. Sosyal bilgiler öğretim programının disiplinler arası olmasından dolayı öğretmen adayları programın tarihi çevre açısından tamamlayıcı olduğu görüşündedirler. Araştırmanın bu problemine ilişkin öğretmen adaylarının 7 tanesi soruyu cevaplamamıştır. Verilen cevaplardan anlaşılan, sosyal bilgiler öğretim programına yönelik yorumların oldukça az olduğudur. Araştırmadan elde edilen bu sonuç Kırıkçı ve Yılmaz'ın (2017) araştırmasındaki ilgili bulgularla örtüşmektedir. Bu hususu öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programına çok vakıf olmamaya bağlanabilir. Öğretmen adayları soruyu program bazında değil de sosyal bilgiler eğitimi olarak değerlendirmişlerdir. Bu yüzden dördüncü alt problem genel bir değerlendirmeye tabii tutulmuştur. Ayrıca programı tarihi çevre eğitimi açısından yetersiz bulan öğretmen adayları yetersizliğin sebebini tarihi çevre eğitiminin programda üstün körü olarak geçildiğine dikkat çekmektedirler.

Tarihi çevre ziyaretinin öğretmen adaylarına tarihi bilgi kazandırdığı en çok verdikleri cevaplar arasında olurken tarihi çevre ziyareti esnasında tarihi yerinde görmekle tarihi deneyimlemeye sahip olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının ilgili alt probleme ilişkin vermiş oldukları cevaplar genel itibarıyla Kamçı'nın (2015) müze eğitiminin önemine ilişkin bulguları ile örtüşmektedir. Öğretmen adayları ilgili alt problemde geçmiş ve gelecek bağının kavranmasının geleceği inşa etme noktasına vurgu yapmaları Kırıkçı ve Yılmaz'ın

(2017) tarihi çevre eğitiminin bireysel anlamda ne kazandırdığı bulguları, Avcı ve Öner'in (2015) müze ve tarihi yerlerin önemine ilişkin bulguları, Akkuş ve Meydan'ın (2013) tarihi konularında yerinde gözlemlenmesiyle ilgili bulguları, Oran'ın (2019) araştırmasındaki bulguları ve Meydan ve Akkuş'un (2014) müze gezilerinin çeşitli değerlerin kazandırılmasındaki etkisi bulguları ile örtüşmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında şu önerilerde bulunulabilir.

- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yönelik verilen tarih dersleri kapsamında uygulamalı olarak bulunulan bölgede gezi-gözlem faaliyetleri gerçekleştirilebilir.
- Lisans öğrencilerine buldukları şehirle ilgili tarihi çevre mekânlarına ait bir tanıtım filmi, animasyonu yapılabilir veya broşür dağıtılabilir.
- Farklı bir araştırma metodu kullanılarak konu üzerinde çeşitli çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Akkuş, A., & Meydan, A. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi ve coğrafi mekân uygulamalarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 14-30.
- Akpınar, M., & Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Education Journal*, 605-626.
- Alkış, S., & Oğuzoğlu, Y. (2005b). Ülkemiz koşullarında tarihi çevre eğitiminin önemini gerekliliğini arttıran etkenler. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 347-361.
- Aslan, E. (2016). Geçmişten günümüze sosyal bilgiler. D. Dilek (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler eğitimi* (s. 3-48). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Avcı, C., & Öner, G. (2015). Tarihi mekânlar ile sosyal bilgiler öğretimi: sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüş ve önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 108-133.
- Baltacı, A. (2017). Nitel veri analizinde miles-huberman modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1-15.
- Barr, R., Barth, J., & Shermis, S. (2013). *Sosyal bilgilerin doğası*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bektaş, Ö. (2019). Sosyal bilgiler ve sosyal bilimler. R. Turan, & T. Yıldırım (Ed.) içinde, *Sosyal bilgilerin temelleri* (s. 1-32). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Baçođlu, O., Güngördü, F. V., & Karakoç, M. (2018). Nevşehir'de en erken yerleşim izleri, sofular höyük. *Colloquium Anatolicum*, 19-31.
- Çatak, M. (2016). Sosyal bilgiler programlarının tarihi gelişimi. S. Şimşek (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler öğretimi* (s. 1-24). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çulha Özbaş, B. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel alanlar. A. Şimşek, & S. Kaymakçı (Ed.) içinde, *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* (s. 143-160). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Demircioğlu, İ. H., & Demircioğlu, E. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel çevrenin kullanımı. A. Şimşek, & S. Kaymakçı (Ed.) içinde, *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* (s. 99-111). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Erpek, C., Kavalçalan, E., & Uyar, B. T. (2021). Yeni veriler ışığında nevhşhir kent tarihi ve nevhşhir kalesi üzerine bir değerlendirme. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 164-181.
- Görecek Baybars, M. (2017). Sınıf öğretmeni adaylarının okul dışı öğrenme hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi. *Researcher*, 218-229.
- Kabapınar, Y. (2019). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Kamçı, S. (2015). *Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımına ilişkin görüşlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Karakaş Özür, N., & Şahin, S. (2017). Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 324-347.
- Kırıkçı, A. C., & Yılmaz, K. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihi çevre eğitimine yönelik görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 74-86.
- Kolay, A. İ. "DAMAD İBRÂHİM PAŞA KÜLLİYESİ", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/damad-ibrahim-pasa-kulliyesi--nevsehir> (05.09.2022).
- Korat, G. (2010). *Taş kapıdan taçkapıya kapadokya*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Meydan, A., & Akkuş, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 402-422.
- Okuyucu, D. (2007). *Derinkuyu Yeraltı Şehri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Oran, M. (2019). Son sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yerel tarih ile ilgili görüşleri. *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 299-313.

- Ödekan, A. (tarihsiz). Mimarlık ve sanat tarihi (1600 - 1908). *Zirveden çöküşe osmanlı tarihi (1600 - 1908)* (s. 369-455). içinde İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Özteke, H. (2004). *Ortaöğretimde sanat eğitimi ile tarihi çevre bilincinin geliştirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Sönmez, V. (1997). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, İ. "NEVŞEHİR", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/nevsehir> (05.09.2022).<https://islamansiklopedisi.org.tr/nevsehir> adresinden alındı
- Şimşek, A., & Kaymakçı, S. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminin amacı ve kapsamı. A. Şimşek, & S. Kaymakçı (Ed.) içinde, *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* (s. 1-11). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ürey, M., & Kaymakçı, S. (2020). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersinde kullanılan okul dışı öğrenme ortamları ve uygulamaları hakkındaki görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 7-32.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K., & Şeker, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin müze gezilerine ve müzelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 21-39.